

**ИЗБОРНОМ ВЕЋУ
ПРАВОСЛАВНОГ БОГОСЛОВСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

Предмет: Извештај комисије за избор редовног или ванредног професора за ужу научну област Патристика, предмет Патрологија 1

Одлуком Изборног и Научно-наставног већа Православног богословског факултета Универзитета у Београду бр. 01/4–734/3 од 22. 11. 2011. године именовани смо у Комисију за припрему Извештаја о пријављеном кандидату за избор наставника за предмет ПАТРОЛОГИЈА I са пуним радним временом, а по конкурс објављеном у листу „Данас“ – додатак „Послови“ 14. марта 2012. Након увида у приспелу документацију и прилоге имамо част и задовољство да Изборном и Научно-наставном већу Православног богословског факултета у Београду и Стручном већу Универзитета у Београду поднесемо следећи

ИЗВЕШТАЈ

На расписани конкурс пријавио се један кандидат: др **Владан Перишић**, ванредни професор Патрологије на Православном богословском факултету у Београду.

Биографија кандидата:

Владан Перишић је рођен 15. јануара 1956. године у Подгорици. Након што је у Београду 1974. завршио гимназију, уписао је групу за филозофију на Филозофском факултету у Београду, где је 1981. дипломирао (просечна оцена 9,17), одбранивши дипломски рад на тему „Зенонове апорије“ (оцена 10). На постдипломским студијама на Филозофском факултету у Београду, група за филозофију, положио је све испите (1984–1986). Докторску дисертацију из философије под насловом „Рецепција грчке философије у раној патристичкој мисли“ одбранио је 1988. на Филозофском факултету у Сарајеву оценом *summa cum laude*. Више пута је боравио у иностранству на научним и стручним специјализацијама, од којих треба истаћи боравак у Атини (1992-1996), где на постдокторским студијама Теолошког факултета Атинског универзитета академске 1994/95. код проф. др Василија Цаконаса пише рад „Логос у платоновској философији и у Јеванђељу по Јовану“ и боравак за време sabbatical у Сједињеним Америчким Државама (2010–2011) где се бави темама патрологије и теолошке епистемологије. Влада грчким, енглеским и немачким језиком.

Владан Перишић је радио као професор логике и философије у неколико београдских гимназија и у београдској богословији, затим као доцент за логику, теорију сазнања и методологију науке на Филозофском факултету у Новом Саду, такође као доцент за средњовековну и нововековну философију на Филозофском факултету у Никшићу и као ванредни професор за Историју философије 2 (средњовековна и нововековна философија)

на Филозофском факултету у Београду. На Православном богословском факултету изабран је 1988. за асистента, 1990. за доцента, а 2002. за ванредног професора за Патрологију.

Професор Перишић је био декан Православног богословског факултета у два мандата (2002–2006) и продекан у једном (2006–2009). Те функције је обављао активно се залажући за постизање највиших стандарда. Представник је (од 1998.) Српске православне цркве у Светском савету цркава. Учесник је многих домаћих и нарочито међународних научних скупова. У области философије и теологије био је уредник стручних периодичних публикација, успешан преводилац стручних текстова и члан већег броја комисија за одбрану магистарских и докторских радова.

Са рефератима је редовно учествовао на скуповима научног пројекта „Српска теологија XX века – истраживачки проблеми и резултати“ (2007–2011. године) у организацији Православног богословског факултета Универзитета у Београду и уз подршку Министарства науке Републике Србије, на научним скуповима „Српска теологија данас“ (2009. и 2011. године) у организацији Православног богословског факултета Универзитета у Београду и уз подршку Министарства науке Републике Србије.

Поред предмета Патрологија 1, Владан Перишић на основним студијама предаје (од 2008. године) и предмет Теолошка епистемологија. Како се тај предмет у нашој средини не предаје ни на једном факултету, Владан Перишић је, на основу увида у програме најугледнијих светских универзитета, за овај предмет саставио студијски програм, селектавао релевантну литературу и са успехом га предаје од његовог оснивања. Уз то, предаје и предмет Латинска патристика, а на докторским студијама предмете Fides et Ratio и Онтологија.

Научни и стручни рад кандидата:

У објављеним радовима професор Перишић се представио као одличан познавалац античког грчког философског наслеђа и патристичке мисли (која управо с грчком философијом ступа у плодан дијалошки однос), а такође и као аутор високог научног стила и логички педантних мисаоних извођења. Објавио је, на српском, енглеском и немачком, следеће радове:

Књиге:

1. *Раскрића: студије о јелинској и хришћанској философији*, Плато, Београд, 1996 (143 стр.).
2. *И вера и разум*, Службени гласник, Београд, 2009 (216 стр.).
3. *Са теолошке тачке гледишта*, Православни богословски факултет, Београд, 2010 (216 стр.).
4. *Theological Disambiguations: An Unconventional Handbook of Orthodox Theology*, Sebastian Press (Los Angeles)–Saint Vladimir’s Seminary Press (New York)–Institute for Theological Research (Belgrade), 2012 (341 стр.).
5. *Игњатије Антиохијски: епископ–мученик–богоносац*, Православни богословски факултет, Београд, 2012 (160 стр.).

Студије, огледи, чланци, полемике:

1988.

6. „Rano hrišćanstvo i grčka filosofija“, *Filozofske studije* XVI, (1984 [1988]), 31–99.
7. „Mali corvi malum ovum“, *Theoria*, (1988), 145–150.

1989.

8. „Rađanje dijalektike iz duha aporetike“, *Luča* VI/1–2, (1989) 142–162.
9. „Molitva uma i molitva srca: prilog razumevanju isihastičke antropologije“, *Kulture Istoka* br. 20 (1989) 40–43

1990.

10. „Личност и природа: теолошко размишљање о људским правима“, *Богословље* св. 1–2 (1990) 3–12.
11. Енциклопедијске јединице „Filokalija“ (стр. 202), „Georgije Florovski“ (стр. 214–215), „Grigorije Bogoslov ili Nazijanzen“ (стр. 221), „Grigorije Niski“ (стр. 221–222), „Jovan Zlatousti“ (стр. 342–343), „Trebnik“ (стр. 738), „Triod“ (стр. 739), „Vasilije Veliki“ (стр. 770) у: *Enciklopedija živih religija, Nolit*, Beograd (1990).

1991.

12. “Personhood and Nature: An Orthodox Theological Reflection on Human Rights”, *Human Rights: Christians, Marxists and Other in Dialogue*, New York (1991) 131–140.
13. „Математичка душа космоса“, монографија *Објава времена* (1991) 29–32.

1994.

14. “Can we speak about Patristic Theory of Ideas?”, *Philosophy and Orthodoxy*, Athens (1994) 147–160.

1996.

15. “Π ὄννοια τῆς Πορτῆς”, Πειραϊκὴ Πκκλησία 62, Πούνιος 1996. 38–39.

1996.

16. “ΠΙΣΤΙΣ: filofosko-naučni i biblijsko-patristički pojam vere”, *Luča* XIII/1-2 (1996) 104–114.

1997.

17. „Смисао хришћанских празника“, *Саборност* 3–4 (1997) 61–64.

1999.

18. “Herausforderung für das Zusammenleben von Christen und Muslimen”, *Una Sancta* 1, (März 1999), Kyrios–Verlag, Meitingen Freising, 46–48.
19. “Gottes Heiligkeit in seiner Schöpfung und die Verantwortung des Menschen für seine Umwelt”, *Una Sancta* 4 (Dezember 1999) Kyrios-Verlag, Meitingen Freising, 285–288.

2000.

20. „Хришћанско поимање живота, болести и смрти“, *Антропологија болести и здравља*, Београд (2000) 184–190.

2001.

21. „Личност и суштина у теологији Светог Григорија Паламе“, *Свети Григорије Палама у историји и садашњости*, Србиње-Острог-Требиње (2001) 41–50.

2002.

22. “Security and Environment”, *Religion, Science and the Environment*, Symposium III: “Danube: River of Life”, 17–26 October 1999, Athens-Plovdiv (2002) 128–131.
23. „Ако можеш веровати“, *Искон* 7 (2002) 19–21.
24. “Person and Essence in the Theology of St Gregory Palamas”, *ΦΙΛΟΘΕΟΣ: International Journal for Philosophy and Theology*, vol. 1 (2001 [2002]) 131–136.

2003.

25. „Над ‘Љубостињским стословом’“, зборник *Свети Владика Николај Жички и Охридски* (уредник Максим Васиљевић) Жича-Краљево (2003) 401–404.
26. „Да ли је Европи потребно Хришћанство“, зборник *Хришћанство и европске интеграције* (уредник Радован Биговић), (2003) 123–125.

2004.

27. „Сигурност и животна средина“, *Беседа* 6 (2004) 153–158.

2005.

28. “Πίστις: Philosophical-Scientific and Biblical-Patristic Conception of Faith”, *ΦΙΛΟΘΕΟΣ: International Journal for Philosophy and Theology*, vol. 5 (2005) 154–164.

2007.

29. „Допринос професора Православног богословског факултета развоју српске теолошке мисли (истраживачки проблеми)“, зборник *Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати* (уредник Богољуб Шијаковић) књ. 1 (2007) 8–12.
30. „Претпоставке јединства и саборности Цркве по Св. Игњатију Антиохијском“, *Видослов* 42 (2007) 95–108
31. „Теолошки факултет: pro et contra“, зборник *Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати* (уредник Богољуб Шијаковић) књ. 2 (2007) 50–59.

2008.

32. “Does Europe Need Christianity?”, *Politik und Theologie in Europa*, (ed. Ingebor Gabriel), Matthias–Grünwald–Verlag, Wien (2008) 390–392.

2009.

33. “Presuppositions of Unity and Catholicity of the Church According to St Ignatius of Antioch”, *Einheit und Katholizität der Kirche* (Herausgegeben von Theresia Hainthaler et al.) Tyrolia–Verlag, Innsbruck–Wien (2009) 127–141.
34. „О могућности богопознања у Паламиној епистемологији“, *Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати* (уредник Богољуб Шијаковић) књ. 3 (2009) 35–40.
35. “Platonism and Christianity: Different Approaches”, *ΦΙΛΟΘΕΟΣ: International Journal for Philosophy and Theology*, vol. 9 (2009) 84–89.

2010.

36. “Is the Concept of ‘Apostle’ a Well-Defined Concept”, *Apostolizität und Heiligkeit der Kirche* (Herausgegeben von Theresia Hainthaler et al.) Tyrolia–Verlag, Innsbruck–Wien, 2010, 27–35.

37. „О богопознању код св. Макарија Египатског с посебним освртом на дисертацију Јустина Поповића“, зборник *Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати*, књ. 5 (2008) 7–16.
38. „Тумачење људских права у светлости Отаца Цркве“, *Људска права у хришћанској традицији*, Београд (2010) 63–71.
39. „О епистемологији св. Исака Сиријског у интерпретацији Јустина Поповића“, *Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати* (уредник Богољуб Шијаковић) књ. 6 (2010) 36–48.

2011.

40. „Христолошка антропологија Карла Барта“, зборник *Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати*, (уредник Богољуб Шијаковић) књ. 10 (2011) 203–214.
41. “Progressive revelation”, *Annual 2011 of the Western American Diocese*, Los Angeles (2011) 80–82.

2012.

42. “Interpretation of Human Rights in the Light of the Church Fathers”, *Human Rights Training Manuel for European Churches*, Church and Society Commission of CEC, Brussels, 1012, 131–7.
43. “St. Paul’s ‘Inner Man’”, *Humanism, Transhumanism and Posthumanism* (ed. by/hrsg. von Stefan L. Sorgner and Irina Deretic), Peter Lang Verlag. Internationaler Verlag der Wissenschaft, Frankfurt am Main/Berlin/Bern/Bruxelles/New York/Oxford/Wien, 2012.
44. “Can Orthodox Theology Be Contextual”, *St. Vladimir’s Theological Quarterly*, 2012.
45. „Природна теологија Емила Брунера“, зборник *Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати* (уредник Богољуб Шијаковић) књ. 11 (2012).

Преводи стручних текстова:

(a) са енглеског:

1. J. J. C. Smart, “Sensations and Brain Processes”, *Philosophical Review* LXVIII (1959), pp. 141–156 („Осећаји и мождани процеси“, Београд).

2. Herbert Feigl, "The 'Orthodox' View of Theories: Remarks in Defense as well as Critique", *Minnesota Studies in the Philosophy of Science* Vol. IV (1970) („‘Ортодоксно’ гледање на теорије: примедбе у одбрану и критика“, *Филозофија науке*, Београд, 1985. стр. 222–235).
3. Larry Laudan, "A Problem-Solving Approach to Scientific Progress", *Scientific Revolutions*, ed. Hacking, Oxford, Oxford University Press, (1981) („Сагледавање научног прогреса са становишта решавања проблема“, *Филозофија науке*, Београд, 1985. стр. 337–349).
4. Leszek Kolakowski, *Religion: If there is no God ... , On God, the Devil, Sin and other Worries of the so-called Philosophy of Religion*, New York/Oxford, Oxford University Press (1982) (*Религија*, БИГЗ, Београд, 1986).
5. John Zizioulas, "The Contribution of Cappadocia to Christian Thought", *Sinasos in Cappadocia*, London (1986) pp. 23–37. („Допринос Кападокије хришћанској мисли“, *Богословље* XLVI/1–2, Београд, 1988).

(б) са енглеског и немачког:

1. George Leaman, "Heidegger Between Philosophy and Political Experience" (необјављени енглеско-немачки рукопис из 1988) („Хајдегер између философије и политичког искуства“, *Луча* IV/1–2, 1987).

(в) са грчког:

1. *Παιδικό γεροντικό, η χριστοπτηγή*, Αθήνα, 1996 (*Моћ вере*, Хиландарски фонд Богословског факултета СПЦ, Београд, 1997).
2. Περί συνεχούς Θείας Κοινωνίας, *Πειραική Εκκλησία* 60, 1996, σσ. 18–21 („О сталном причешћивању“, *Беседа* 6, 2004, стр. 51–56).

Анализа радова након последњег избора с посебним освртом на тематизовање патристике:

Након последњег избора (2002) професор Перишић је објавио у међународним и домаћим публикацијама више радова (бр. 2–5 и 20–45), који се односе махом непосредно, на област патрологије.

Књиге:

2. И вера и разум

Ово је дело (216 стр.) збирка тематски сродних радова који се тичу једног од најзанимљивијих али и најконтроверзнијих философско-теолошких проблема: односа између вере и разума. Аутор с правом примећује да је мало тема о којима је, и код нас и у

иностранству, писано са више страсти и истовремено са мање разумевања. Као по правилу у списима који се дотичу ове тематике ствари се обично постављају тако да се човек ставља пред избор: вера *или* разум. *Или* се вера фаворизује и тумачи тако да јој разум не само да није потребан, него јој директно штети, *или* се разум уздиже до јединог критеријума не само научности него и смислености, у ком случају вера може само играти улогу неког ирационалног фактора који служи самозаваравању ради површног прихватања готових решења недодирљивих ауторитета, или лакшег подношења иначе неподношљиве сурове стварности у којој свакодневно живимо. Ауторов став је да су оба ова становишта дубоко погрешна и да је дилема: вера *или* разум лажна. По његовом уверењу исправно становиште би било: *и* вера *и* разум (отуда наслов књиге). Правилно схваћена вера се не супротставља разуму, нити се разум, правилно схваћен, супротставља вери. Зато се вера и разум не искључују него допуњују. Претпоставка оваког решења је доследно спровођење разлике између разума као Божијег дара словесности и „разума“ као нововековне теорије математичко-технолошког рационализма која се кроз новију историју често изрођавала у идеологију новонасталог друштва која би у разним сферама убрзо доспевала у ћорсокак. Да је овакво становиште (симбиозе вере и разума) не само могуће, него и стварно, аутор показује у поглављу о раном хришћанству и грчкој философији. Аутор убедљиво показује да је пример светих Отаца Цркве најбољи водич ка овакој позицији. О изузетно испреплетаном односу платонизма и хришћанства говори друго поглавље у коме се разматрају најрелевантнија становишта о овом проблему, да би на крају аутор изнео и своје. У следећем поглављу аутор се упушта у разрешавање веома специфичног проблема: постојања или непостојања „теорије идеја“ у светоотачкој мисли, а у наредном у врло захтевно разматрање односа личности и суштине у теологији св. Григорија Паламе. Једно од поглавља бави се самим појмом „вере“ пратећи његов историјски развој од грчке философије и старозаветне мисли, до новозаветних и ранохришћанских аутора. Ова књига је без сумње јединствена у нашој философско-теолошкој научној литератури и својим јасним језиком, кохерентношћу и доследношћу, као и строго изведеном аргументацијом, ослањањем на изворну грађу (углавном на старогрчком језику уз консултацију релевантне литературе на неколико светских језика) представља драгоцен допринос и задаје норму у овој области истраживања.

3. Са теолошке тачке гледишта:

Као и претходна, и ова књига (216 стр.) је збирка тематски сродних студија у којима се аутор појављује као минуциозни истраживач веома сложених проблема хришћанске прошлости и садашњости. И када се бави темама из далеке историје Цркве, аутор им никада не приступа само историјски, већ увек и пре свега проблемски. Тако, на пример, он у једном поглављу истражује порекло и значење израза „унутрашњи човек“ који користи апостол Павле. Иако се упушта у историјско (платонско) порекло овог израза, аутор га тематизује у контексту Павловог одбацивања дуалистичке антропологије, што ће одлучујуће утицати на целокупну потоњу теологију Цркве. У једном другом поглављу, које се тиче самог појма „апостол“, истражује се управо кохерентност његове употребе у новозаветним списима, тј. на основу ње се покушава наћи одговор на питање постоји ли уопште јасна дефиниција овог појма. Такође, разматрајући исихастичку умно-срдачну молитву аутор не занемарује историјат њеног настанка и развоја, али ипак пажњу пре свега посвећује теолошко-антрополошким аспектима овог, за православни исток специфичног, вида молитве. Пажњу својом оригиналношћу привлаче и два поглавља посвећена савременој проблематици „људских права“, али сагледаној из перспективе православне теологије. Веома је актуелна тематика

схватања живота, болести и смрти, која је, сагледана из перспективе хришћанске теологије, изложена у посебном поглављу. Ослањајући се на бројне патристичке изворе, аутор заговара становиште да је хришћанско мишљење о овом проблему да је душа по својој природи смртна, али да, упркос томе, не мора умрети, него може бесконачно живети силом Божије благодати. Такође, истом благодаћу и тело (а не само душа) може окусити вечност. Могућност болести аутор види најпре у томе што човекова природа потиче из не-бића, те је отуда болест увек латентно присутна у људском бићу, а њено остварење у томе што је првородним грехом човек актуализовао ову могућност. Поменути и други текстови од којих се ова књига састоји, представља аутора као савесног, педантног али и оригиналног истраживача врло специфичних и несвакидашњих, но не мање важних или интересантних (историјских и актуелних) тема.

4. Theological disambiguations: An Unconventional Handbook of Orthodox Theology

Ова књига (340 страна) је састављена од осамнаест есеја и студија (организованих у неколико поглавља и снабдевена индексима) већ објављиваних на енглеском, немачком и српском језику (додуше ту и тамо измењених и допуњених), али и од оних који се у њој појављују први пут, а којима се аутор представио међународној стручној заједници. У једној од њих аутор место теологије у систему знања средњовековних и модерних западних универзитета и пореди га са схватањем о улози коју је теологија имала на православном Истоку. Једна од карактеристика западноевропске теологије новијег доба била је супротстављеност и сукобљеност природне и откривењске теологије, док су ова два типа теологије у мисли Отаца Цркве, коју је настојала да следи и потоња православна теологија, била у складу. Друга важнија разлика између њих била је у примењиваном методу. У многим случајевима, грубо речено, Запад није, а Исток јесте разликовао теолошки од метода природне науке. Један од најречитијих примера методолошког неслагања „источног“ и „западног“ ума пројавио се у чувеном сукобу св. Григорија Паламе и његових противника. Палама се није задовољавао уобичајеном поделом човекових когнитивних способности на чулне и умне, него је уводио и трећу категорију: сазнавање путем божанске благодати која је постављена не само изнад чула него и изнад ума. Она, међутим, није просто „изнад“ ових сазнајних моћи, него их обе прожима и трансформише. У таквим случајевима готово да и није могуће рећи да је сазнање чулно или умно, пошто истовремено оно то и јесте и није. Јесте јер се одвија путем неке од ових сазнајних моћи, а није зато што оне, у случају облагодатености, нису у свом чистом, природном, виду, у којем су до тада биле, него је сада Божија благодат та која (за нас) сазнаје „путем“ наших чула и нашег ума. Наравно, оно што се сазнаје на тај начин измиче како чисто чулном, тако и чисто умном сазнању. Одбрана постојања и оваквог типа сазнања остаће део традиције Источне цркве. Овом књигом, разноврсношћу тема и квалитетом и педантношћу њихове обраде, читалачкој публици енглеског говорног подручја се у најбољем светлу представио не само њен аутор, него и савремена српска теологија. М12 – 10

5. Игњатије Антиохијски: епископ – мученик – богоносац

У овој, на нашем говорном подручју јединственој, а и у свету реткој књизи (160 страна), аутор исцрпно, на темељу списа св. Игњатија и веома обимне литературе о њему, настоји да пружи одговоре на многе непознанице у вези са његовим животом и теолошким опусом, као и на неке од најважнијих еклисиолошких проблема раног другог века. У првом

поглављу тема је покушај датовања Игњатијевих посланица и историја традирања текста. У другом поглављу аутор се бави културним, нарочито лингвистичким и политичким, контекстом ових ранохришћанских списа показујући да је Игњатијев идиом у потпуности уклопљен у реторичке норме Друге софистике и елементе политичке реторике империјалног Рима. У трећем поглављу разматрају се различите хипотезе Игњатијевог надимка „Богоносац“. Аутор се као за најинтересантнију и највероватнију одлучује за ону по којој је тај надимак Игњатије сам себи дао као речити знак контра-културне аналогije хришћанству супарничком империјалном култу. У четвртном и петом поглављу критички се испитују све главне претпоставке о узроцима Игњатијевог страдања и о томе ко су били његови неистомишљеници против којих је убедљиво аргументовао у својим посланицама (докети, јудаизатори, евионити, антиепископалци). У шестом поглављу разматра се један од главних појмова св. Игњатија, појам „слоге“, у уском теолошком и ширем друштвено-политичком контексту малоазијских провинција Римског царства. У седмом поглављу аутор испитује одрживост израза „монархијски епископат“ који је код скоро свих савремених истраживача нераскидиво повезан са именом Игњатија Антиохијског да би на крају показао његову неодрживост. У осмом поглављу аутор разматра трочлану структуру игњатијевског клира и даје оригинално тумачење његовог инсистирања на „послушности епископу“. У деветом се разматра његово схватање евхаристије, а у десетом још један типично игњатијевски појам – „јединство“. Рад се завршава навођењем изузетно богате литературе на неколико светских. Ова књига је писана пре свега ослањањем на старогрчки текст изворних посланица Игњатија Антиохијског, чија најважнија места аутор педантно анализира пратећи готово из речи у реч не само текст, него пре свега логику Игњатијеве мисли, уз консултовање огромног броја студија и чланака о овом загонетном лику ране Цркве. Аутор је узео у обзир сва становишта којима се покушавају објаснити живот и теологија „епископа Сирије“ (од одмерених и продубљених па до екстравагантних и невероватних). Врло је мало књига и у светској литератури (а у српској не постоји ни једна) у којима је овај проблем овако подробно и савесно обрађен. Она у нашој академској и црквеној средини сасвим сигурно проширује теолошке видике и истовремено задаје норме које неће бити лако превазићи. М41 – 7.

Студије и чланци:

Рад “Security and Environment” (бр. 22), објављен на немачком, енглеском и српском језику, писан је, по позиву, за међународни скуп одржан на Дунаву под покровитељством Васељенског Патријарха Вартоломеја I и председника Европске комисије Романа Продија. У њему аутор инсистира на човековој одговорности према свом окружењу као према животној средини. Одговорност науке, чија начела никада нису независна од философских претпоставки, састоји се управо у преиспитивању и освешћивању тих претпоставки које, уколико су чисто утилитаристичке, могу и несвесно водити угрожавању и уништавању човековог станишта. Одговорност религије аутор види у томе да човека треба да изграђује као слободну и одговорну личност која схвата да творевина није његова (него Божија) својина, а да он може само бити она карика која повезује ту природу (творевину) са Богом. На крају, аутор даје хришћанско становиште о овом проблему: треба избегавати две (погрешне) крајности, како похлепно и немилосрдно експлоатисање природе, тако и њено некритичко обожавање. М3 – 3

У раду „Person and Essence in the Theology of St Gregory Palamas“ (бр. 24), објављеном на енглеском и српском језику, аутор подробном анализом и контекстуализацијом познатог одломка из Паламиних *Тријада* (III 2, 12), уз критичко сучељавање с новијом литературом, показује да код Паламе не постоји супротстављање личности и суштине (личност увек има суштину, она је њен носилац, а суштина не постоји издвојено од личности). Нису у праву ни неки православни теолози по којима Палама тврди да Бог слободно производи своју суштину, али ни неки њихови критичари који тврде да је то схватање Палама преузео од Плотина (будући да га овај не заступа). Такође, савремени термини „персонализам“ и „егзистенцијализам“ не одговарају Паламиној тријадологији код кога се нека врста (невременског) првенства личности над природом (што никако није исто што и стварање природе од стране личности) не заснива на савремено схваћеном појму личности, него на монархији Бога Оца. М51 – 3

„Над Љубостињским стословом“ (бр. 25) је предавање по позиву, одржано на научном скупу о теологији св. Николаја Велимировића, у коме аутор разматра епистемолошко становиште у теологији Николајева Велимировића, а које је понајпре изражено кључним термином *сведочење*. Наиме, показује се да ни Божије постојање ни његови атрибути не могу бити предмет рационалног доказивања, него једино Божијег објављивања. То је тако не зато што би *ratio* био окарактерисан као проблематичан (ирационалност је то још више), него зато што се, поред људског *ratio* и људске чулности, тзв. „трећи пут“ види као најпоузданији начин познања Бога, а тај „пут“ је *Божије самообјављивање*. Као и Декарт у своје време, тако и Николај (у много сажетијем виду) разматра ограничења „природног разума“ не одбацујући ни могућност (хипотетичног?) моћног обмањивача. Но, за разлику од Декарта он закључује да Бог није „објект“ сазнања, него личност која не може бити сазната ако сазнаваоцу она сама то не допусти. Отуда, богопознање није изражено класичним односом субјект – објект, него субјект – субјект, тј. односом личног Бога који општи са човеком као личношћу. Стога позивање на појединачне ставове представника позитивне науке не само што ништа не доприноси овом темељном увиду, него само заводи на погрешан закључак – да се о Богу може више и поузданије сазнати ослањајући се на резултате појединих наука, него на његово сопствено сведочење. Управо зато, сматра аутор, када је у питању теолошка епистемологија појам *сведочења* мора имати крuciјалну улогу. М61 – 2

У раду „Πίστις: Philosophical-Scientific and Biblical-Patristic Conception of Faith“ (бр. 28), објављеном на енглеском и српском језику, аутор анализује термин *pistis* и појам *вере* код Платона (где он фигурира само као нижа врста сазнања) и у новоплатонизму (где већ задобија завидан сазнајни ниво), код Тертулијана (који никада није тврдио оно што му се свуда приписује: *Credo quia absurdum est*, али јесте: *Certum est quia impossibile est*, што је један од стандардних Аристотелових аргумената којем он даје хришћански смисао), и Климента Александријског (који је изузетно добро систематизовао стара грчка и нова хришћанска тумачења појма *вере* и извршио њихову креативну синтезу), те у Старом (где је *вера* сплет уверења, поуздања, наде и очекивања) и Новом Завету (где она уз старозаветне конотације задобија и когнитивну, као *претпоставка* истинског познања). На основу анализе пробраних релевантних примера, аутор показује да је библијски и патристички појам вере, која је догађај и искуство личног односа с Богом, и шири и дубљи од философског, па га утолико не искључује него надилази. Истовремено, аутор одстрањује хришћанству непримерено, идеологизовано поимање вере као прихватања нечега без размишљања и разумевања. М51 – 3

У оквиру пројекта „Српска теологија у двадесетом веку“ писан је рад „Допринос професора Православног богословског факултета развоју српске теолошке мисли“ (бр. 29). У њему аутор указује на различите проблеме са којима се мора сусрести свако ко жели да се озбиљно позабави српском (академском и неакадемском) теологијом двадесетог столећа. Неки од проблема на које аутор скреће пажњу су техничке природе (и због тога лакше решиви), док су други озбиљнији и односе се на широк дијапазон почев од контекстуализације српске теолошке мисли па све до њене критичке процене. М45 – 1,5

За исти научни пројекат писан је и рад „Теолошки факултет: pro et contra“ (бр. 31). У њему је аутор, у полемици која се почетком двадесетог века у Србији развила око питања да ли уопште треба оснивати Теолошки факултет и да ли он треба да буде на Универзитету или ван њега, издвојио шест најкарактеристичнијих типова аргумената за и против ове опције. То су: 1. Аргумент *ad hominem*, 2. Фактички аргумент, 3. Финансијски аргумент, 4. Политичко-национални (идеолошки) аргумент, 5. Теоријски аргумент и 6. Црквени аргумент. Цела ова расправа показује да оснивање Теолошког факултета није ишло нимало глатко, али и још једну занимљивост. Приликом враћања Факултета на Универзитет (после педесет две године), у српским медијима могли су се чути мање-више идентични аргументи као и стотину година раније. М45 – 1,5

У раду „Does Europe Need Christianity?“ (бр. 32), аутор прво скреће пажњу на то да је питање постављено у наслову суштинско а не само реторичко, а потом показује да у Европи не би остало готово ништа вредно када бисмо из ње одстранили све оно што јој је Хришћанство у току њене историје подарило (у књижевности, архитектури, сликарству, музици, философији итд, итд.). Надаље, аутор заступа уверење да не може Европа бити мерило Хришћанства, него само обратно, као и то да Хришћанство није европском човеку потребно да би му показало *како* да живи него *зашто* да живи. Оно је ту да би му указало на *смисао* у једном све више обесмишљеном свету. Такође, Хришћанство се мора чувати од опасности да почне да се до непрепознатљивости саображава свету, јер као до краја утопљено у овај свет оно више неће моћи да му помогне. Слажући се да је немогуће да иједно друштво и иједна држава (па тако и Европа) прихвати све хришћанске вредности и целокупан хришћански менталитет, аутор тврди да је и њихово делимично прихватање (уколико је искрено) довољно да Европа не изгуби сасвим свој људски лик. М31 – 3

У раду „Presuppositions of Unity and Catholicity of the Church According to St. Ignatius of Antioch“ (бр. 33), писаном за међународни зборник *Einheit und Katholizität der Kirche*, аутор је анализирао посланице св. Игњатија Богоносца, вероватно најзначајнијег од Апостолских Отаца Цркве са почетка другог века. Смисао Игњатијеве теологије и еклисиологије схватљив је једино из контекста његове полемике са докетима (који не признају потпуну реалност и значај Христовог оваплоћења) и јудаизаторима (који, иако хришћани, задржавају не само менталитет, него и понашање Јудеја). За Игњатија је становиште и једних и других неодрживо. Он надасве ставља *јединство* Цркве са Богом, за које је неизбежна претпоставка јединство хришћана са својим клиром и епископом као првим у клиру и првим у Цркви. Игњатије је први хришћански писац код кога се епископска служба јасно издваја од презвитерске и која се темељи на типолошком тумачењу односа небеса и земаљске Цркве. Евхаристија, као „лек бесмртности“ заузима код овог аутора ране Цркве посебно место.

У раду „О могућности богопознања у Паламиној епистемологији“ (бр. 34), писаном за пројекат „Српска теологија у двадесетом веку“, аутор анализира неколико идеја паламистичке епистемологије којима се бави Амфилохије Радовић у својој докторској тези „Тајна Свете Тројице по Светом Григорију Палами“. Према Палами, умно делање је узвишеније од чулног, али га надумно сједињење са Богом превазилази. Познање Бога стечено природном теологијом само је вероватно. Разлог томе је што је човек својим прадавним отпадом од Бога изгубио своју сличност са Богом у свему, па тако и у сазнајним моћима. Тек када Свети Дух делује на човека, он утиче и на његове когнитивне способности. Пошто је благодат Духа конституент обоженог човека, то је и право богопознање, као саставни део обожења, могуће само као над-природно. А ако је то тако, онда „природна теологија“ према Палами није могућа. У раду се још расправља и Паламина употреба метода природних и психолошких аналогија, за које се, обично, претпоставља да су карактеристике западне теологије. Међутим, Палама их очигледно користи, мада код њега није увек довољно јасно колики је њихов сазнајни домен, пошто је он у овом сегменту недоречен. Можда се њихово место у Паламиној епистемологији може најбоље објаснити његовим схватањем о прогресивности Божијег откривења, унутар које онда и ове аналогије могу наћи своје место. М45 – 1,5

У раду „Platonism and Christianity: Different Approaches“ (бр. 35), аутор се бави односом грчке философије и хришћанске теологије, тј. утицајем (ново)латонистичке философије на теологију ране Цркве. Харнак је трајно утицао на следеће генерације протестантских теолога својим ставом да је рана Црква претрпела неку врсту „упада“ грчке философије, што је означило њену „хеленизацију“ и на шта је гледано као на негативну појаву. На истом трагу, Дери је платонизам окарактерисао као неку врсту „andere theologie“, тј. као изазов и алтернативу хришћанској вери. Тако је он и платонизам и хришћанство перципирао као две узајамно искључиве верске конфесије. Мејеринг је имао друкчије мишљење. По њему, хришћанска теологија је била усмерена не против платонизма, него против гностицизма и аријанизма, при чему су Оци Цркве у својим теолошким рефлексијама „латонизовали“, тј. као деца свог времена конструктивно се служили платонизмом, због чега нису постали „хришћански платонисти“, него „латонизујући хришћани“. Де Фогелова је, такође, критиковала Деријево становиште по коме се платонизам у свему разликује од хришћанства, указујући на мноштво заједничких погледа. На крају аутор даје своје врло прецизно виђење сличности и разлика платонизма и хришћанства. М53 – 3

Рад „Is the Concept of ‘Apostle’ a Well-Defined Concept“ (бр. 36), писан је за међународни научни скуп Апостолство и светост Цркве одржан на Теолошком факултету солунског Универзитета (Грчка). У њему аутор истражује да ли се за појам „апостол“ могу пронаћи нужни и довољни услови. То истраживање спроводи користећи седам конструисаних хипотеза о томе шта апостол у ствари јесте, тј. како би се тај појам могао дефинисати. Свака од хипотеза се прво објашњава, потом се наводе аргументи који јој иду у прилог, затим аргументи који би се могли навести против ње, и на крају разлози због којих се, упркос њихове несавршености, таква одређења ипак прихватају. Рад се завршава констатацијом да Господ апостоле није бирао апостоле по неким нама ухватљивим критеријумима, због чега није могуће изнаћи не само довољне, него и нужне (а нетривијалне) услове за апостолство. Другим речима, пошто ми не можемо процењивати Богочовекове одлуке, остаје нам да их, са поверењем у њега, прихватимо, и да евентуално тек тада покушамо да разумемо због чега су

оне баш такве а не друкчије. Баш као што су путеви Господњи неистраживи, тако су и разлози његових одлука неухватљиви. M14 – 4

У раду „О богопознању код св. Макарија Египатског с посебним освртом на дисертацију Јустина Поповића“ (бр. 37), писаном за пројекат „Српска теологија у двадесетом веку“, предмет ауторове анализе је, како дисертација о. Јустина, тако и нека становишта самог Макарија Египатског. Према аутору, о. Јустин је у потпуности успео да прегледно изложи не само учење св. Макарија о личности и сазнању, што му је и био задатак, него и многобројне Макаријеве ставове о хришћанском учењу и живљењу, као и да се веома често стваралачки надовеже на њих, усвајајући их као сопствене, и варирајући их, а понекад и доводећи их до крајњих консеквенци, стваралачки надограђујући анализиране Макаријеве ставове. Објективности ради, истиче аутор, овај рад има и неке недостатке од којих је понајвећи повремена недоследност. M45 – 1,5

Рад „О епистемологији св. Исака Сиријског у интерпретацији Јустина Поповића“ (39), писан за пројекат „Српска теологија у двадесетом веку“, нека је врста наставка претходног. У њему аутор констатује да о. Јустин веома успешно сумира суштину проблема поузданости сазнања и његове везаности за етичко-аскетску димензију човека. Наиме, према Јустиновој процени Исаковог становишта, на свим својим ступњевима сазнање зависи од човековог „религиозно-моралног“ стања. Што је човек у „религиозно-моралном“ погледу савршенији, то му је и сазнање савршеније. Човек је тако саздан, тумачи о. Јустин св. Исака, да су у њему сазнање и морал увек у директних сразмери. Ову неодвојивост етике и гносеологије прихвата и сам о. Јустин. Познање истине постиже се једино богочовечанским подвизима. Аутор закључује да је о. Јустин одлично схватио мисао св. Исака, које не само да веома верно излаже, него и стваралачки надограђује. Целокупна студија о. Јустина била би, међутим, још успешнија када би према ономе о коме пише поседовао, објективности ради, као према „предмету“ изучавања, мало већу дистанцу која би му омогућила да непристрасније процењује Исакове аргументе којима овај образлаже своје ставове. M45 – 1,5

У раду „Христолошка антропологија Карла Барта“ (бр. 40), писаном за пројекат „Српска теологија у двадесетом веку“, аутор разматра Бартово виђење Адама и Христа који, за њега, а такође и за апостола Павла у његовом тумачењу, не представљају два супротстављена тумачења људске природе. Формално исти, а садржински различити, они се уопште и могу поредити једино уколико је разлика у њиховој моћи и статусу (Адам је слабији и нижи, а Христос моћнији и виши) разлика на *истој* скали, тј. уколико их поредимо у *истом* смислу. У Адаму је могуће сагледати целокупну људску природу само зато што ју је могуће сагледати у Христу. Адам као појединац може представљати мноштво (свих осталих људи, тј. целокупно човечанство), али само као један међу многима (тј. само на исти начин на који свако од људи може представљати њега). Адам, дакле, нема суштинско првенство над осталим људима – он не може бити њихов господ нити може одредити њихову (коначну) судбину. Он не може, попут Христа, бити истовремено и човек и *изнад* човека. Ако је у Адаму дато јединство њега као индивидуе и човечанства као људског рода, то је зато што је то јединство *пре* њега већ било дато у Христу. И управо то је оно што, по Барту, апостол Павле подразумева у одељцима *Посланице Римљанима* којима се Барт бави. Разлика је само у томе што јединство о коме је реч одређује човекову крајњу судбину само ако се сагледа у условима у којима је Бог желео да оно

постоји (тј. у Христу), али не и у Адаму који га само предосликава али не и остварује. М45 – 1,5

За приручник о проблематици људских права, који је припремила комисија Конференције европских Цркава, аутор је, по позиву, написао рад “Interpretation of Human Rights in the Light of the Church Fathers” (бр. 42). Аутор показује да теорија о људским правима има и верско и секуларно порекло. Људска права се морају тумачити као права индивидуе, али се индивидуа не мора тумачити као изолована јединка. Сама идеја о људским правима јесте модерна, али увиди на којима се темељи сежу дубоко у прошлост. Патристичка сведочанства о таквим увидима нису бројна, али ипак постоје и аутор наводи најзначајнија од њих. Аутор закључује да се јеванђеље Цркве не може свести ни на који облик учења о људским правима, јер је и шире и дубље од њега, али да се, исто тако, не мора схватати ни као њему супротстављено, већ га, зарад поштовања достојанства људске личности, може и треба да подржати. М14 – 4

“St. Paul’s ‘Inner Man’” (бр. 43) је предавање по позиву писано за међународну конференцију Humanism, Transhumanism and Posthumanism одржану на Филозофском факултету београдског Универзитета 2010. У њему се аутор бави појмом „унутрашњи човек“ који је апостол Павле употребио поново пишући Коринтској цркви. Ушавши у философске спорове свог времена (не зато што их је он започео са неким члановима Коринтске цркве, него зато што је хтео да са њима расправља њима схватљивим језиком) апостол Павле је одлучно одбацио платонистички дуализам бесмртне божанске душе и пропадљивог материјалног тела. Оно што је он тадашњој, а самим тим и потоњој, цркви понудио као алтернативу (а израз „унутрашњи човек“ је само један њен део) испоставио се као веома важан допринос философско-теолошкој антропологији античког света. М31 – 3

Рад “Can Orthodox Theology Be Contextual” (бр. 44), је предавање по позиву одржано на међународном скупу Neo-Patristic Synthesis or Post-Patristic Theology: Can Orthodox Theology be Contextual, 3–6 јуна 2010. на Академији теолошких студија у Волосу (Грчка). Аутор прво објашњава шта је то „контекстуална теологија“ и које су њене неоспорно позитивне стране. Увид да је свака теологија у овом или оном виду контекстуална, остаје трајно постигнуће овог правца. Међутим, аутор показује да и унутар контекстуалне теологије има примера давања претераног значаја „контексту“ којим, по ауторовом мишљењу, не може бити објашњено баш све. Надаље, разликујући неколико типова „контекста“ аутор заступа мишљење да за објашњење највиших теолошких постигнућа није довољно имати у виду само „контекст“ у уобичајеном смислу речи (друштвено-историјско-културни), него се у тим приликама мора узети у обзир и „философски“ контекст, и нарочито снага аргумената који се користе. На крају, аутор разматра проблем контекстуалности у случају православне теологије. М23 – 4

У раду „Природна теологија Емила Брунера“ (бр. 45), писаном за пројекат „Српска теологија у двадесетом веку“, аутор истражује појам „природне теологије“ код Бруна Бауера, како би указао на европски теолошки оквир унутар кога постају разумљивији и неки покушаји заговарања природне теологије у српској теологији двадесетог века. Ово Бауерово становиште изазвало је жестоку реакцију Карла Барта, а што се потом претворило у једну од најчувенијих теолошких полемика двадесетог века. Бауер је, наиме, насупрот Барту, заговарао идеју да у човеку постоји извесна „додирна тачка“ (Anknüpfungspunkt) са Богом, тј. нека врста човекове

априорне пријемчивости за Божије откривење. То је она „тачка“ коју је Бог усадио у човекову природу да би је искористио приликом своје објаве човеку. Поред тога, Брунер разликује Божије опште откривење (откривење Бога у творевини) од посебног (откривење Бога у Исусу Христу), мада додаје и могућност трећег („блажена визија“ = „гледање Бога лицем у лице“). Типично протестантски, по Бауеру се ово опште откривење може видети у разним „поретцима“ (ordinationes Dei) створеног света („породица“, „држава“, „црква“). Њиме се бави „природна теологија“ и она, према Бауеру, не стоји у сукобу не само са римокатоличком, него и са протестантском теологијом, јер се, по њему, овај тип теологије може пронаћи код самих оснивача протестантизма. М45 – 1,5

Након приказа новијих радова колеге Перишића, не можемо а да не приметимо да су они писани проблемски прецизно и уз познавање изворног грчког текста и свих релевантних становишта у критичкој литератури, као и са јасним извођењем логичких доказа и изградњом чврсте аргументативне структуре. То, међутим, нису једини квалитети који његове радове чине методички узорним.

Стручни рад:

Професор Перишић је учесник више научних скупова и теолошких и философских симпозиона у земљи и иностранству (Вашингтон, Самос, Патмос, Будимпешта, Аман, Дунав, Цариград, Солун, Крит, Женева, Петроград, Стокхолм, Волос, Бад Бол, итд.). Такође је сарадник на научном пројекту „Српска теологија у двадесетом веку“. Објавио је већи број одличних превода захтевних стручних текстова са енглеског, грчког и немачког. Има искуство уредника стручних часописа за философију и теологију: *Филозофске студије* (Београд), *Беседа* (Нови Сад), *Богословље* (Београд). Био је члан комисија за одбрану магистарских (7 пута) и докторских (7 пута) радова из теологије и философије. Др Перишић је и ментор пет докторанада и председник Већа докторских студија на Теолошком факултету у Београду.

Педагошки рад:

Готово тридесетогодишње педагошко искуство професора Перишића, од чега двадесетчетири године универзитетског рада, и то у извођењу наставе више философских и теолошких дисциплина на четири факултета у различитим срединама, недвосмислено га препоручује за даљи наставнички позив. Позитивно искуство студената (оцена 4,55–4,75), којима је спреман да разјашњавајуће тумачи и најсложеније мисаоне садржаје, уверава нас додатно у његову преданост овом позиву.

Чланство у научним и стручним институцијама и асоцијацијама:

1. Српско филозофско друштво
2. International Association of Patristic Studies
3. Saint Irenaeus Joint Orthodox-Catholic Working Group
4. Друштво за античке студије Србије

Квантитативна валоризација научних резултата:

Према критеријумима научне компетентности, др Владан Перишић је, у периоду по избору у звање ванредног професора, остварио 63,5 бодова, што ћемо овде и табеларно изразити (категоризација радова уз њихов библиографски опис даје се у Додатку уз тачку 3 Сажетка, који представља прилог овом Извештају).

Врста научног резултата	Минимална вредност коефицијента компетентности (редовни професор)	Квантитативно исказани резултати др Владана Перишића
M10+M20+M31+M32+M33 +M41+M42+M43+M44+M45+M50+M60	46,64	M12: 1x10=10 M14: 3x4=12 M23: 1x4=4 M31: 3x3= 9 M41: 1x7=7 M45: 7x1,5= 10,5 M51: 3x3=9 M61: 1x2= 2 УКУПНО: 63,5
од тога M11+M12+M21+M22+M23 +M24+M41+M42+M43 +M50	36	M12: 1x10=10 M14: 3x4= 12 M41: 1x7=7 M51: 3x3= 9 УКУПНО: 38
и M10+M20+M41+M42+M51	26,67	M14: 3x4=12 M41: 1x7=7 M51: 3x3= 9 УКУПНО: 28

Закључак и предлог:

Ослањајући се на све што је у Извештају речено, наиме на то да професор др Владан Перишић има:

– више научних радова од значаја за научну област Патрологија објављених у међународним и домаћим публикацијама са рецензијама и више радова саопштених на међународним и домаћим научним скуповима,

- велико педагошко искуство у универзитетској настави и праксу у развијању научног подмладка,
- искуство учешћа у научним пројектима и уређивања стручних публикација,

Комисија сматра да су се стекли сви услови из члана 64 Закона о високом образовању (Службени гласник РС, бр. 76/05) да се др Владан Перишић, ванредни професор Патрологије на Православном богословском факултету Универзитета у Београду, изабере у звање редовног професора по конкурс на који се пријавио као једини кандидат, па се стога с поверењем и особитим поштовањем обраћа Изборном већу Православног богословског факултета у Београду да прихвати извештај Комисије и упути предлог Стручном већу Универзитета у Београду да **донесе одлуку о избору др Владана Перишића у звање редовног професора за предмет Патрологија 1** са пуним радним временом на том Факултету.

Београд, 30. март 2012.

др Иринеј Буловић,
редовни професор Православног богословског факултета у Београду

др Богољуб Шијаковић,
редовни професор Православног богословског факултета у Београду

др Атанасије Јевтић
редовни професор Православног богословског факултета у Београду (у пензији)